

Науково-дослідний економічний інститут

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№2 (177)**

Київ 2016

Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 2 (177) / Наук. ред. І.Г. Манцуров. – К., 2016. – 129 с.

Рекомендовано Вченою радою НДЕІ

Протокол № 9 від 23.12.2015 року

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної політики;
- соціально–трудові проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 №1279 даний збірник віднесено до наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук (перелік № 1, розділ «Економічні науки»).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

МАНЦУРОВ І.Г., доктор економічних наук, професор (головний науковий редактор)
СІГАЙОВ А.О., доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ХОДЖАЯН А.О., доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
БАЙЗАКОВ С.Б., доктор економічних наук, професор, науковий керівник АТ «Інститут економічних досліджень», Казахстан
БЕСЕДІН В.Ф., доктор економічних наук, професор
ВАСЕЧКО О.О., доктор економічних наук, професор, Університет Сорбонна, Франція
ДРИГА С.Г., доктор економічних наук, професор, Київський національний торговельно–економічний університет
КОРНЄЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
ЛИЧ В.М., доктор економічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана
ПОЧЕХА Йозеф, доктор економіки, професор, Краківський університет економіки
РУДЧЕНКО О.Ю., доктор економічних наук, професор
ЧЕРВ'ЯКОВ О.В., к.т.н., доцент, директор Державної наукової установи «Науково–дослідний економічний інститут Міністерства економіки Республіки Білорусь»
ЧЕРНИШОВ І.В., доктор економіки, Лондонський університет, МОП

РЕЦЕНЗЕНТИ

Ю.В. ГОНЧАРОВ, доктор економічних наук, професор

Формування ринкових відносин в Україні, 2016. Реєстраційний № KB 5350 від 01.08.2001 року.

© Науково–дослідний економічний інститут, 2016

коштів із одних бюджетних фондів до інших, і знижуючи рівень самостійності і відповідальності місцевої влади.

Аналіз суспільної форми «автономної тіньової місцевої влади» показує, що на цьому рівні суспільної організації існують більш стійкі, консервативні, традиційні тіньові інститути влади, що координують нетранспарентні контакти на місцевому рівні та із зовнішнім світом, час від часу вступаючи з ними у протиріччя, у тому числі кризові. «Автономній тішовій місцевій владі» притаманна функція своєрідного інституційного двійника офіційної влади, адміністративної, правоохоронної системи, профспілок, зі специфічним «автономним тішовим звичаєвим правом», яке, безумовно, є первинним, має верховенство за своєю своєрідною тішовою правовою силою, для суб'єктів цієї влади, аніж правові акти офіційного законодавства. Це пояснює системне безсилля сучасних офіційних реформ, недореформування влади, проведеного без урахування попередньої (можливо паралельної) локалізації та всілякого обмеження тішових функційних можливостей «автономної тішової влади», детінізації суспільних відносин на основі глибокого системного реформування інституційної структури [3, с. 264–338]. Даний спосіб реформи (чи псевдодецентралізації) синергетично лише посилює потенціал «автономної тішової влади» на всіх рівнях наращувати потуги тішового механізму перерозподілу власності та влади, перекладання витрат і вилучення доходів на користь паразитарних утворень [3, с. 200–212] без реального вивільнення енергії регіональних громад.

Висновки

Децентралізація влади стикається з подвійним колом тінізаційних процесів. Перше коло з них пов'язане з відтворенням тішових механізмів організації державної влади, що виходять з існування «автономної тішової держави», як базового системоутворюючого тішового сектора в умовах незавершеної модернізації.

Невідповідність між об'єктивною необхідністю у забезпеченні широких засад децентралізації як генетично адекват-

ного режиму діяльності місцевих громад і наявним режимом жорсткої централізації місцевої влади, всілякого максимального обмеження її функціональної дієздатності, за рахунок, перш за все, мінімізації джерел місцевих доходів, склала друге коло найпотужної тінізації місцевої влади та місцевого самоврядування. Синергетично взаємодіючи з першим колом тінізації, це джерело тінізації здатне нівелювати будь-які тренди до реальної децентралізації.

Це пояснює системне безсилля сучасних офіційних реформ, недореформування влади, проведених без урахування попередньої локалізації та всілякого обмеження тішових функційних можливостей «автономної тішової влади», детінізації суспільних відносин на основі глибокого системного реформування інституційної структури.

Список використаних джерел

1. Кара-Мурза С. Советская цивилизация / С. Кара-Мурза. – М.: Алгоритм, 2001.
2. Предборський В.А. Типи тішового зростання і форми тішової організації національної економіки / В.А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економіки України. – К., 2015. – Вип. 12. – С. 3–8.
3. Предборський В.А. Теорія тішової економіки в умовах трансформаційних процесів / В.А. Предборський. – К.: Задруга, 2014. – 400 с.
4. Предборський В.А. «Автономна тішова держава» як загроза національній безпеці / В.А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економіки України. – К., 2016. – Вип. 1. – С. 3–8.
5. Потемкин А. Элитная экономика / А. Потемкин. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 360 с.
6. Предборський В.А. Кризові процеси сучасної елітної економіки / В.А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економіки України. – К., 2009. – Вип. 5. – С. 62–65.
7. Прохоров А.П. Генезис русской модели управления / А.П. Прохоров // Экономика и организация промышленного производства. – 2005. – № 1. – С. 135–147.

УДК 336.368

Л.В. ШИРІНЯН,
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, факультет обліку,
фінансів та підприємницької діяльності, Національний університет харчових технологій

Концепція фінансового регулювання страхового ринку України

У роботі розв'язано комплексну проблему, пов'язану з теоретико-методологічними засадами фінансового регулювання страхового ринку України, відсутністю уніфікованого наукового підходу. Вперше розроблено наукову концепцію фінансового регулювання страхового ринку України з урахуванням державної складової регулювання, саморегулювання, неформального регулювання. Концепцію поділено на три блоки: методологічний, базовий і варіативний. У рамках концепції автором визначено мету, сутність, функції, принципи, завдання, інституціональну складову, методи, інструменти, об'єкти і суб'єкти, наукову парадигму, чинники, проблемні питання, форми, види, рівні, законодавче забезпечення, заходи з реалізації, очікувані результати.

Ключові слова: наукова концепція, фінансове регулювання, страховий ринок України, інструменти регулювання, функції, методи і форми регулювання.

Л.В. ШИРІНЯН,
д.э.н., профессор, заведующий кафедрой финансов, факультет учета,
финансов и предпринимательской деятельности, Национальный университет пищевых технологий

Концепция финансового регулирования страхового рынка Украины

В работе решена комплексная проблема, связанная с теоретико-методологическими основами финансового регулирования страхового рынка Украины, отсутствием унифицированного научного подхода. Впервые разработана концепция

финансового регулирования страхового рынка Украины с учетом государственной составляющей регулирования, саморегулирования, неформального регулирования. Концепция разделена на три блока: методологический, базовый и вариативный. В рамках концепции автором определены цели, суть, функции, принципы, задачи, институциональная составляющая, методы, инструменты, объекты и субъекты, научная парадигма, факторы, проблемные вопросы, формы, виды, уровни, законодательное обеспечение, мероприятия по реализации, ожидаемые результаты.

Ключевые слова: научная концепция, финансовое регулирование, страховой рынок Украины, инструменты регулирования, функции, методы и формы регулирования.

L. SHIRINYAN,

Ph D habil., doctor of economic Sciences, professor and Head of Department of Finance, Faculty of Accounting, Finance and Business Activities, National University of Food Technologies,

Conception of the financial regulation of the insurance market of Ukraine

The work solves a complex problem related to the theoretical and methodological foundations of the financial regulation of the insurance market of Ukraine, the lack of a unified scientific approach. For the first time the conception of the financial regulation of the insurance market of Ukraine is developed taking into account the state part of the regulation, self-regulation and informal regulation. The concept is divided into three parts: methodological, basic and variable. In the frame of the conception author defines the objectives, the nature, functions, principles, tasks, institutional component, methods, tools, objects and subjects, scientific paradigm, factors, problematic issues, forms, types, levels, legislative support, measures for the implementation and expected results.

Keywords: scientific conception, financial regulation, insurance market of Ukraine, regulatory tools, functions, methods and forms of the regulation.

Постановка проблеми. Розвиток страхового ринку України в сучасних умовах характеризується недостатнім рівнем ефективності використання інструментарію фінансового регулювання. Саме тому актуальним є питання розробки фундаментальної наукової бази у вигляді концепції фінансового регулювання страхового ринку України з метою поліпшення виконання страховим ринком своїх функцій через більш ефективний перерозподіл фінансових ресурсів учасників ринку, підвищення рівня фінансового забезпечення страхового захисту, прозорості і соціальних стандартів населення України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У дослідженнях, присвячених економічній сутності регулювання діяльності суб'єктів страхового ринку науковці переважно розглядають, по-перше, державне регулювання, по-друге, без наголосу на особливостях страхового ринку. Ми не погоджуємось з таким підходом, оскільки впевнені, що регулювання може здійснюватися як з боку держави, так і з боку інших учасників. Наразі стає очевидною висхідна роль самоврядних інституцій у житті суспільства після останніх революційних перетворень і поки що притаманна Україні тіньова складова регулювання. Відзначаючи важливість досягнутих результатів у цьому питанні українських учених В.Г. Баранової, А.В. Василенко, О.Д. Вовчак, О.О. Гаманкової, Л.М. Горбач, О.В. Козьменко, Д.В. Кондратенко, Л.В. Нечипорук, В.Й. Плиси, Т.А. Ротової, О.Ф. Філонюка, В.М. Фурмана, Я.П. Шумелди, Т.В. Яворської та таких зарубіжних учених, як Б.Ю. Сербіновський, В.А. Сухов, В.В. Шахов та інших, слід зауважити, що неможливо застосувати існуючі визначення фінансового регулювання для з'ясування сутності такого регулювання щодо страхового ринку. Дотепер залишаються не розробленими повною мірою теоретико-методологічні та концептуальні засади окресленого питання.

Мета статті є розробка наукової концепції фінансового регулювання страхового ринку, яка націлена на визначення можливостей підвищення рівня фінансового забезпечення

страхового захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, вдосконалення ринкових механізмів на страховому ринку.

Виклад основного матеріалу. Регулювання визначають як дотримання певних правил, дію або вплив на певний об'єкт. З позиції сучасної фінансової науки фінансове регулювання страхового ринку розглядається як цілеспрямоване і послідовне застосування суб'єктом регулювання обов'язкових для виконання учасниками страхового ринку норм і правил, способів, форм і методів дії на економічні процеси, що мають місце на страховому ринку, на діяльність учасників страхового ринку та їх взаємовідносини за допомогою інструментів фінансового регулювання [1, с. 42]. Таке визначення містить поняття суб'єкти регулювання, норми і правила, способи, форми і методи, інструменти фінансового регулювання тощо і тому виникає потреба у деталізації відповідних понять в уніфікованій концепції.

Розглянемо послідовно складові пропонованої концепції. Структурні елементи концепції фінансового регулювання страхового ринку України можуть бути візуалізовані у вигляді системи із трьох блоків: методологічного, базового і варіативного (рис. 1). Такий поділ вказує на багатосторонність і системну прив'язаність концепції до поставленої мети і завдань фінансового регулювання страхового ринку України з урахуванням його особливостей. Завдяки реалізації результатуючих положень концепції має досягатися посилення ринкових механізмів у страхуванні.

Дослідимо спочатку методологічний блок, до складу якого належать мета, сутність, функції, принципи, завдання, об'єкти і суб'єкти, наукова парадигма фінансового регулювання страхового ринку.

Проведене нами дослідження показує, що метою фінансового регулювання страхового ринку є фінансове забезпечення страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, ефективний розподіл фінансових ресурсів серед учасників ринку, поповнення бюджетів усіх рівнів, залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку, забезпечення соціальних

Рисунок 1. Структурні елементи концепції фінансового регулювання страхового ринку України

Розробка і пропозиція автора.

компенсацій, впливу на макроекономічну рівновагу, динамічний розвиток страхового ринку й економіки країни загалом.

Сутність фінансового регулювання полягає у цілеспрямованому і послідовному застосуванні обов'язкових для виконання учасниками страхового ринку норм і правил, дії на економічні процеси на ринку, на фінансові відносини між учасниками страхового ринку та впливі на діяльність суб'єктів страхового ринку.

Для реалізації поставленої мети фінансового регулювання страхового ринку сформулюємо основні завдання такого регулювання:

- створення умов для розширення спектра і якості страхових послуг;
- підвищення конкурентоспроможності національного страхового ринку, захист конкуренції та обмеження монополії;
- створення умов для державно–приватного партнерства у страхуванні (змішаного фінансування проектів);
- розширення інвестиційних можливостей страхових компаній;
- забезпечення дії ринкових мотивацій, стимулів і регуляторів;
- забезпечення здійснення превентивних заходів;
- забезпечення платоспроможності і фінансової надійності страхових компаній;
- забезпечення економічної відповідальності учасників страхового ринку;
- забезпечення рівних можливостей учасників страхового ринку щодо доступу до ринку й отримання страхових послуг;
- застосування на національному страховому ринку світових стандартів і його адаптація до міжнародних страхових ринків;
- застосування соціально спрямованих інструментів фінансового регулювання;
- обмеження відпливу коштів за межі країни.

Фінансове регулювання страхового ринку в сучасних умовах ґрунтується на функціях страхування і має відповідати основним функціям фінансів та фінансової системи у ринковій економіці. У теорії фінансів більшість авторів традиційно розрізняє дві основні функції фінансів – розподільну і контрольну [2, с. 15], саме тому основними функціями фінансового регулювання будуть розподільна і контрольна функції. Водночас науковці наголошують на важливості інших функцій фінансів у ринковій економіці –

регуляторній (яка частково перетинається з розподільною функцією) і стимуляційній (мотиваційній) функціях [3, с. 3; 4].

На окрему увагу заслуговує питання оптимального відчуження продукту праці через розподільчу функцію фінансів, оскільки воно може ставати фактором антисоціальних форм активності: організованої злочинності, корупції, «тіньової» економіки. Особливо гостро це питання стоїть для України, де наявність тіньової економіки оцінюється на рівні близько 50% [5, с. 295].

Поряд із наведеними функціями фінансів, що мають своє відображення у функціях страхування, автори виділяють важливі і специфічні для страхування функції, серед яких: превентивна або попереджувальна, інвестиційна, створення і використання страхових резервів, ризикова [6 с. 26; 7 с. 160].

Систематизація досліджень дає змогу сформулювати функції фінансового регулювання страхового ринку в такому переліку:

- розподільча (акумуляція коштів юридичних і фізичних осіб у фондах та їх перерозподіл між учасниками страхового ринку, забезпечення оптимального співвідношення централізованих і децентралізованих страхових фондів);
- контрольна (контроль за дотриманням встановлених норм функціонування страхового ринку і забезпеченням соціально значимих ресурсів);
- попереджувальна (попередження та запобігання негативним явищам на страховому ринку);
- стабілізуюча (забезпечення стабільних умов функціонування страхового ринку, мінімізація ризиків учасників страхового ринку);
- ціноутворення (вплив через податки, тарифи і нормативи на формування ціни на страховому ринку);
- розвивальна (забезпечення різноманітності страхових послуг, упровадження нових технологій у процес надання страхових послуг, конкурентність економічного середовища, розвиток страхового ринку загалом);
- бюджетоутворювальна (формування бюджету країни і бюджетів інших рівнів);
- бюджетозаміщувальна (часткове перенесення бюджетного навантаження на страховиків);
- інвестиційна (залучення інвестиційних ресурсів страхових компаній у реальну економіку);
- мотиваційна (створення стимулів для страхування і ведення страхового бізнесу);

— ощадна (притаманна для страхування життя і пенсійного страхування, дає можливість відкласти страхову суму і підтримувати певний рівень життя).

— соціальна (створення механізмів загальнообов'язкового державного соціального страхування, страховий захист населення, забезпечення доступу до страхування всіх верств населення);

— відновлювальна або ризикова (забезпечує учасників страхового ринку відшкодуванням втрат внаслідок страхового випадку, розподіляє ризик втрат серед учасників страхового ринку).

Аналіз показує, що для вітчизняного страхового ринку не всі функції працюють в повній мірі [1, с. 77]. Повноту реалізації функції мінімізації ризиків учасників страхового ринку може бути підвищено шляхом використання нових технологій у процес надання страхових послуг, упровадження міжнародних стандартів у страхуванні, регулюванням меж капіталу страховиків на рівні 30% активів усіх страховиків на ринку, заходів протидії страховому шахрайству і корупції. Роль інвестиційної функції пропонується посилити, застосовуючи новий підхід щодо оцінки конкурентоспроможності страхового ринку і шляхом удосконалення інструментарію фінансового регулювання, розширення переліку напрямів, які дозволені для представлення коштів страхових резервів, запровадження нових фінансових інструментів, нових механізмів конвертації цінних паперів [8, с. 110]. Реалізація бюджетоутворювальної функції може підвищитися шляхом впровадження диференційованого оподаткування прибутків та зміни податкового законодавства [9, с. 34], а також підвищенням рівня бюджетних надходжень внаслідок розширення інвестиційної діяльності страховиків. У наших працях ми показали, що підвищення рівня реалізації соціальної функції може бути досягнуто завдяки державно-приватному партнерству та поєднанню засобів державного соціального страхування і запропонованого автором для України мікрострахування [10, 11]. Поліпшення дієвості попереджувальної функції базується на пропозиції створення обов'язкових накопичувальних фондів, удосконаленні фінансового аудиту, здійсненні запобіжних заходів [1, с. 336–365; 12, с. 115].

Ураховуючи потребу у ринкових правилах ведення страхового бізнесу, можна окреслити принципи фінансового регулювання страхового ринку:

- пропорційності — регулювання в разі необхідності, невтручання держави в оперативні питання діяльності страховиків;
- політичної незалежності — регулювання незалежно від розстановки політичних сил;
- цілісності — взаємоузгоджене регулювання з урахуванням окремих секторів страхового ринку і всієї економіки загалом;
- справедливості — рівність суб'єктів страхового ринку перед регулюючими органами та законодавчими вимогами;
- прозорості — відкритість регулюючих органів й інформації щодо результатів діяльності учасників страхового ринку;
- ефективності і доцільності — максимальне досягнення цілей фінансового регулювання;
- послідовності та системності — системне регулювання відповідно до поточних та стратегічних цілей, послідовне удосконалення;

— уніфікованості — відповідність вітчизняним і міжнародним стандартам регулювання;

— законодавчого унормування — регулювання має ґрунтуватися на нормах чинного законодавства;

— національної свідомості — дотримання і захист національних інтересів.

Дослідження виявляє, що об'єктами фінансового регулювання страхового ринку (тобто, на кого саме діють інструменти регулювання) є страховий ринок і його фінансові потоки, доходи і витрати учасників страхового ринку. Проведений аналіз дав змогу з'ясувати, що суб'єктами фінансового регулювання (хто безпосередньо здійснює вплив) є органи виконавчої влади, міжнародні організації, саморегулювні організації, що здійснюють регулювання страхового ринку в межах своєї компетенції.

Дослідження виявляє наукову парадигму фінансового регулювання, яка характеризується плюралізмом думок щодо понятійного апарату і розбіжностями в підходах, зумовленими вибором критеріїв класифікації і об'єкта аналізу [13, с. 132].

Перейдемо до визначення базового блоку розробленої Концепції, до складу якого входять: термін, інструменти, методи, способи, форми, рівні, досвід, інституційна система, законодавче забезпечення фінансового регулювання страхового ринку України.

За терміном здійснення фінансового регулювання може бути умовно поділене на: короткострокове фінансове регулювання в межах інтервалу часу до 1–3 років; середньострокове (тривалістю 3–10 років); довгострокове — понад 10 років.

В інструментах фінансового регулювання виокремимо правила, стандарти, засоби або прийоми, норми і нормативи, що застосовує держава, саморегулювні організації або інші суб'єкти регулювання, і фінансові інструменти у вигляді податків, цінних паперів, видів фінансових продуктів тощо. Систематизація досліджень дає змогу визначити інструменти фінансового регулювання страхового ринку і надати його загалом в такому переліку: 1) податки; 2) платежі у фонди цільового призначення і резерви запобіжних заходів; 3) кредити; 4) податкові та інші стимули; 5) державні інвестиції, субсидії, дотації та цільова допомога; 6) штрафи і санкції, заборони, приписи; 7) квоти; 8) валютний курс; 9) нормативи платоспроможності; 10) нормативи інвестування коштів страхових резервів; 11) нормативи формування страхових резервів; 12) норматив витрат на ведення справи; 13) нормативи щодо перестрахування; 14) нормативні показники концентрації і конкуренції на страховому ринку; 15) нормативи конкурентоспроможності страхового ринку; 16) умови і принципи формування доходів, нагромаджень і фондів на страховому ринку; 17) умови і принципи фінансування і кредитування; 18) тарифи страхування; 19) умови і нормативи обов'язкового і загальнообов'язкового страхування; 20) види фінансових продуктів і грошових документів у вигляді контракту, кредитної угоди, контракту лізингу та факторингу, депозитної угоди і вкладу, цінних паперів (акції, облигації, сертифікати) із зазначенням відсотків, дивідендів; 21) умови і правила страхування і мікрострахування; 22) норми капіталізації та норми статутного капіталу; 23) регламентація процедури банкрутства страхових компаній. У наведеному переліку поряд з відомими є й нові інструменти фінансового регулювання страхового ринку: пункти 14, 15, 21, 22, 23.

Перейдемо до розгляду методів і способів регулювання. Під «методом» розуміють сукупність теоретичних принципів та практичних кроків, які потрібно здійснити для досягнення мети, або особливий прийом або система прийомів, що застосовуються в певній діяльності [14].

У страховій науці і практиці в сфері регулювання страхового ринку ми виділяємо фінансове регулювання як окрему складову регулювання і систематизуємо відповідні методи фінансового регулювання, до яких належать:

- пруденційне регулювання;
- фінансовий контроль й аудит;
- фінансове прогнозування;
- фінансове планування;
- проектне фінансування;
- цільове фінансування;
- державні закупівлі;
- встановлення норм і правил функціонування;
- упровадження інструментів фінансового регулювання;
- технічне оновлення і технічне переоснащення.

За критерієм способу застосування методи фінансового регулювання страхового ринку поділяють на прямі і непрямі. Прикладами прямого способу застосування фінансового регулювання страхового ринку є обмеження монополій, запровадження державних стандартів, контроль самоорганізації на ринку. Прикладами використання непрямого способу застосування (опосередкованого) фінансового регулювання страхового ринку є впровадження норм і правил діяльності учасників страхового ринку, нормування платоспроможності, регламентування процедури банкрутства тощо [15, с. 143; 16, с. 114].

Крім «методу» як узагальнюючого поняття у страхуванні у частині особливостей регулювання, можна також говорити про «способи» регулювання як про певну сукупність послідовних упорядкованих дій, які застосовуються задля вирішення проблеми або розв'язання певного завдання. Саме тому «методи» і «способи» можна розглядати певною мірою як синоніми. Водночас ми розглядаємо «спосіб» як вужче практичне поняття, а поняття «методу» – ширше, яке може охоплювати і узагальнювати відразу декілька способів у певний теоретичний принцип. З цих позицій можна говорити про конкретні способи фінансового регулювання страхового ринку в межах існуючих методів такого регулювання. Приміром, у рамках встановлення норм функціонування страхового ринку як методу його фінансового регулювання можна говорити про такі конкретні способи: обмеження монополій, контроль самоорганізації на ринку, нормування платоспроможності тощо.

Розглянемо наведені методи фінансового регулювання страхового ринку. З метою виявлення фінансової нестабільності страхового ринку, зменшення системних ризиків і запобігання неплатоспроможності страховиків здійснюється пруденційне регулювання і фінансовий аудит страховиків.

У рамках пруденційного регулювання страхового ринку фінансові ресурси, що створені для регулювання, можуть спрямовуватись до страховиків, а також за такими напрямками діяльності, які є підвищеним джерелом ризику для фінансової стабільності і динамічного розвитку страхового ринку. Основою для ухвалення регулюючих рішень слугують тести раннього попередження і форми

фінансової звітності страховиків, одержані оцінки стану та тенденцій на вітчизняному страховому ринку за допомогою інформаційно-аналітичного забезпечення.

Фінансовий аудит страховиків є формою фінансового контролю і охоплює перевірку достовірності фінансової звітності та її відповідності законодавчим нормам, маржі платоспроможності, швидкості зростання бізнесу, рівня витрат, зміни страхових резервів, відхилення від бізнес-планів, рівня інвестицій, незвичайних тенденцій у діяльності страховиків.

Фінансове прогнозування і фінансове планування слугують обґрунтуванням для корегування й упровадження нових інструментів фінансового регулювання й удосконалення всього фінансового регулювання страхового ринку задля досягнення мети. Фінансове прогнозування і фінансове планування дають змогу забезпечити збалансованість розвитку всіх сегментів страхового ринку; ефективно використовувати наявні ресурси: трудові, фінансові, матеріально-технічні, а також науково-технічний потенціал.

Прогнозування – це процес розробки ймовірнісної, науково обґрунтованої перспективи розвитку об'єкта в майбутньому, його можливого стану [17]. Ймовірнісний характер прогнозу дає можливість визначати потенційний стан страхового ринку в майбутньому, альтернативні шляхи його розвитку, обґрунтовувати вибір найприйнятнішого варіанта. Фінансове прогнозування страхового ринку переважно використовується для середньострокового і довгострокового прогнозів і полягає у визначенні перспективи розвитку страхового ринку, аналізу факторів, які впливатимуть на цей розвиток у майбутньому з метою уникнення негативних наслідків. В умовах ринкової економіки прогнозування є науково-аналітичною стадією планування, дослідницькою основою для підготовки планових рішень і завдань плану. Правовою основою такого методу регулювання є Закон «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 та відповідні постанови Кабінету Міністрів України [18].

Основними завданнями фінансового прогнозування в страховій галузі є:

- збір інформації про страховий ринок для прийняття обґрунтованих рішень;
- науково обґрунтований аналіз фінансово-економічних процесів на страховому ринку і тенденцій;
- оцінка конкурентоспроможності страхового ринку і окремих його сегментів;
- виявлення об'єктивного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на функціонування страхового ринку, причинно-наслідкових зв'язків явищ;
- передбачення результатів у майбутньому і виявлення проблем розвитку страхового ринку, що потребують вирішення;
- виявлення резервів збільшення надходжень до бюджету країни;
- пошук і пропозиція альтернативних шляхів розвитку страхового ринку.

На основі розрахункових прогнозів формується фінансова політика державного регулювання страхового ринку в наступні роки і здійснюється фінансове планування заходів з реалізації регулювання.

Фінансове планування має низку ознак, які характеризують цю діяльність: упорядкованість (регламентованість); інформаційна забезпеченість; цілеспрямованість; імовірнісний і тимчасовий характер. Планування має ґрунтуватися на вивченні попиту на страхові послуги, наукових прогнозах, всебічному аналізі й оцінці наслідків прогнозних сценаріїв. Результатом фінансового планування розвитку страхового ринку має бути фінансовий план (або сукупність фінансових планів), в якому має бути розроблено і висвітлено економічні шляхи досягнення цілей. Головним об'єктом фінансового планування є фінансові ресурси суб'єктів страхового ринку, рух яких визначається у самому плануванні. Фінансове планування має ґрунтуватися на аналізі й оцінці результатів фінансового прогнозування.

Основними завданнями фінансового планування мають бути:

- визначення основних стратегічних цілей розвитку страхового ринку;
- визначення напрямів ефективного використання інвестиційних ресурсів страхового ринку для потреб реального сектора економіки;
- визначення умов, необхідних для забезпечення суб'єктів страхового ринку необхідними фінансовими ресурсами;
- формування планових показників обсягів надходжень зі страхового ринку до бюджету країни; частки страхового ринку у загальному обсязі ВВП;
- встановлення нормативів для оцінки досягнутих результатів з метою визначення ефективності функціонування страхового ринку.

Одним із сучасних різновидів методів фінансового планування, що використовує програмно-цільовий підхід, є фінансове програмування розвитку страхового ринку, яке дає змогу орієнтувати страховий ринок через регулярний вплив на певний розрахований варіант розвитку в рамках ринкового механізму. Такий метод регулювання є новим для страхового ринку України. Програма фактично є сукупністю існуючих фінансово-економічних умов й особливостей, що характеризують страховий ринок, поставлених економічних цілей та інструментів фінансового регулювання. Особливий акцент робиться на фінансовому аспекті програми. Припускається існування зв'язку між фінансовими і нефінансовими чинниками регулювання страхового ринку, а також те, що органи державного регулювання мають змогу контролювати фінансові змінні і впливати на стан страхового ринку. Імовірнісний характер процесів на страховому ринку зумовлює переважне використання середньострокового і короткострокового фінансового програмування. Щодо довгострокового фінансового програмування надійність відповідних результатів стає сумнівною і в такому разі краще застосовувати фінансове прогнозування [19, с. 11].

Проектне фінансування (або програмне бюджетування) застосовується незалежно від показників страхового ринку, досягнутих у звітному році, й орієнтується на певний проект чи програму в плановому бюджеті на наступний рік, які потребують фінансування задля розв'язання певної проблеми. Поки що цей метод регулювання не знайшов застосування на страховому ринку України, однак, може з'явитися у зв'язку із запровадженням таких нових соціально спрямованих інструментів, як мікрострахування [10, 11]. Такий метод фінансового регулюван-

ня може бути використаний як саморегулювними організаціями на страховому ринку, так і державою. В останньому випадку правовою основою такого методу регулювання є Закон України «Про державні цільові програми» 18.03.2004 №1621-IV, відповідні постанови Кабінету Міністрів України. Нині на стадії розробки є проект Закону України «Про державне стратегічне планування» [20–21].

Цільове фінансування передбачає виділення фінансових ресурсів, грошових коштів цільовим призначенням для вирішення певної проблеми фінансового регулювання і розвитку страхового ринку. Кошти цільового фінансування мають бути спрямовані тільки на здійснення конкретних заходів. Такий метод фінансового регулювання може бути використаний як державою, так і саморегулювними організаціями. Приміром, наразі діє програма «Про затвердження Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [22], використовуються цільові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування і соціального страхування від нещасних випадків та інші подібні наведеним фонди [23, 24]. У сучасній теорії і практиці регулювання страхового ринку України цей метод розглядається переважно в контексті державного бюджетного фінансування задля запровадження державного медичного страхування населення. Іншим прикладом цільового фінансування може слугувати надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур [25]. Держава здійснює метод цільового фінансування переважно через відповідні проекти або розроблені програми, що фактично можна розглядати з позиції проектного фінансування або програмного бюджетування. У такому разі ці зазначені методи державного регулювання страхового ринку стають ототожненими.

Державні закупівлі є придбанням замовником товарів, робіт та послуг, які повністю або частково здійснюються за рахунок державних коштів. У страхуванні державні закупівлі здійснюються, переважно, в рамках загальнообов'язкового страхування. Так, наприклад, закупівля товарів, робіт і послуг за кошти фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюється відповідно до вимог та процедур, визначених Законом України «Про здійснення державних закупівель» [26].

Для державних підприємств державні закупівлі здійснюються шляхом призначення торгів. Торги відбуваються задля здійснення закупівлі, що відповідає державним потребам унаслідок об'єктивних обставин. Приміром, це може стосуватися добровільного страхування майна таких державних монополістів і великих гравців ринку як Укрзалізниця або приміщень державних підприємств зовнішньоекономічної діяльності (наприклад, Державне підприємство зовнішньоекономічної діяльності «Укрінтеренерго»), послуг з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів компаній з великою часткою державних акцій (такі закупівлі були здійснені у свій час для «Харківобленерго», «Запоріжжяобленерго», «Придніпровська залізниця»), послуги зі страхування автомобільної техніки військової частини тощо.

Як відомо, економічні наслідки багатьох небезпек виражаються у фізичному руйнуванні матеріальних цінностей, саме тому в межах попереджувальної функції фінансового регулювання страхового ринку важливим методом стає технічне оновлення і технічне переоснащення. На нашу думку, зарахунок коштів фондів превентивних заходів може проводитися ремонт доріг, переоснащення пожежних, будівництво санітарно-епідеміологічних та інших служб [1, с. 338]. Крім того, технічне оновлення і переоснащення є однією з важливих умов підвищення конкурентоспроможності страхового ринку. Для страхового ринку це, насамперед, упровадження нових інформаційних технологій, які пришвидшують процес надання страхової послуги, підвищуючи конкурентоспроможність страховика. Завдяки інформаційним технологіям страховики здатні автоматизувати розрахунки, оформлення договорів страхування, контролювати бланки суворої звітності. Крім того, Нацкомфінпослуг вимагає від компаній зі страхування життя вести персоналізований облік договорів страхування з використанням спеціальних програмних систем. Ці вимоги сприяють посиленню контролю за діяльністю страхових компаній та проведенню ефективного фінансового моніторингу [27, с. 215]. Нині страхові компанії переважно використовують чотири інформаційні технології, що здатні підвищити технологічність бізнес-процесів і каналів збуту: 1) автоматизація бізнес-процесів; 2) оптимізація процесів взаємодії з клієнтами; 3) опанування можливостей Інтернету як нового перспективного каналу продажу; 4) запровадження аналітичних рішень [28, с. 135].

Останнім часом страховим компаніям дозволено подавати податкову звітність та реєстри податкових накладних в електронному вигляді. Так, стало можливим подавати до органів Державної фіскальної служби електронні звіти про суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування. Новий формат звітування вимагає технічного оновлення обслуговуючого обладнання, але при цьому дає змогу економити учасникам страхового ринку час та кошти на адміністрування. У паперовому вигляді звітність може бути подано особисто лише до центрів обслуговування платників податків. Для електронного звітування потрібно завантажити програмне забезпечення та отримати цифровий підпис, який надається безкоштовно [29].

Вартим окремої уваги є міжнародне фінансове і технічне співробітництво з державами, міжнародними організаціями та донорами міжнародної технічної допомоги з метою удосконалення фінансового регулювання [30]. Надання технічної допомоги сприяє ефективному фінансовому регулюванню і розвитку страхового ринку України, зокрема шляхом підвищення інституціональної спроможності органів виконавчої влади, надання консультативної підтримки щодо удосконалення страхового законодавства, упровадження міжнародних стандартів у страхуванні, постачання сучасного обладнання.

Нині в економічній літературі немає єдиного погляду на зміст фінансового регулювання страхового ринку України. Дослідники здебільшого концентрують увагу на державному регулюванні. Нами було обґрунтовано, що поняття фінансового регулювання страхового ринку поряд із державною складовою регулювання охоплює такі форми як саморегулювання, самоврядування, неформальне (тіньове) регулювання. Цілісне

розуміння фінансового регулювання страхового ринку ґрунтується на можливості застосування різних видів такого регулювання, які ми поділили на п'ять категорій:

- державне – на засадах соціальної спрямованості, професійності і стандартів конфіденційності;
- саморегулювання і самоорганізація – на принципах додержання ринкових механізмів, стандартів, законів і справедливості;
- державно-приватне – на основі системи норм, спільних заходів і правил щодо обміну інформацією;
- самоврядування – на основі об'єднання і поглинання страховиків і сегментації регіональних страхових ринків;
- неформальне (тіньове) – шляхом змов, застосування асиметрії інформації, зловживань і корупційних дій.

Проведений аналіз показує, що фінансове регулювання можна поділити за рівнями впливу на внутрішнє з елементами саморегулювання, самоорганізації і самоврядування і зовнішнє, що охоплює загальнонаціональний та зовнішньоекономічний (міжнародний регіональний і світовий рівні) та з боку інших ринків [13, с. 130].

Досвід фінансового регулювання страхового ринку України спирається на вітчизняну практику (головним чином за останні двадцять п'ять років незалежності), головні засади фінансового регулювання економіки країни загалом та зарубіжний досвід країн із розвинутою і перехідною економіками (переважно досвід Росії та на європейську модель Першої Директиви). Крім того, великою мірою щодо до страхового ринку адаптований досвід фінансового регулювання банківського сектора економіки [1, с. 80; 31, с. 28].

Інституційна система фінансового регулювання функціонує на законодавчому та виконавчому рівнях через уповноважені органи. В рамках державного регулювання головними суб'єктами регулювання є Кабінет Міністрів України, Нацкомфінпослуг України, Антимонопольний комітет, Національний банк України, Державна фіскальна служба України. У межах саморегулювання і самоврядування суб'єктами регулювання є об'єднання страховиків: Ліга страхових організацій України, Моторне транспортне страхове бюро, Асоціація «Українська федерація убезпечення», Харківський союз страховиків, Авіаційне і Морське страхові бюро та інші об'єднання страховиків.

Законодавче забезпечення фінансового регулювання страхового ринку України реалізується державою у визначеному порядку. За скороченою класифікацією воно включає:

- загальне законодавство з основними законодавчими актами (близько 10 законів, головними з яких є Конституція України, Господарський, Податковий і Цивільний кодекси України);
- спеціалізоване страхове законодавство (близько 10 законів поряд з основним – Законом України «Про страхування»);
- підзаконні акти [1, с. 60; 32, с. 150].

Аналіз можливості застосування європейських вимог платоспроможності Solvency II для України виявляє, що фінансове регулювання страхового ринку України в сучасних умовах має враховувати національні аспекти і міжнародні підходи на основі новітніх моделей ризиків [33, с. 90]. Необхідний поетапний перехід до вимог Solvency II і поступова гармонізація понятійного апарату і вимог платоспроможності

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

до відповідних у країнах ЄС. Потрібно зобов'язати страховиків України створювати власні системи ризик-менеджменту і розкривати їх основи; запровадити ступеневий принцип державного втручання у діяльність страховика залежно від рівня фінансових показників.

Фінансове регулювання страхового ринку має такі форми регулювання:

- бюджетно-податкове – пов'язане з формуванням державного бюджету, формуванням системи оподаткування учасників страхового ринку, застосуванням податкових важелів та стимулів або обмеженням певних дій на страховому ринку;

- пруденційне – мінімізація ціни ризику банкрутства страховиків для суспільства, у яку включається вартість прямих втрат від неплатоспроможності страховиків, вартість запобігання такої неплатоспроможності та вартість, пов'язана із фінансуванням банкрутств, що неминуче відбуваються (регулювання здійснюється через встановлення вимог до розміру статутного капіталу, нормативів ліквідності, формування резервів);

- грошово-кредитне – спрямоване на забезпечення повноцінною і стабільною національною валютою та регулювання грошового обігу відповідно до потреб страхового ринку і всієї економіки, що відображається на діяльності страхових компаній як суб'єктів підприємництва;

- валютне – діяльність уповноважених органів щодо регламентації валютних відносин учасників страхового ринку та їх діяльність на валютному ринку (впливає на діяльність страховиків, які здійснюють перестрахування в іноземних партнерів);

- інвестиційне – створення умов для інвестиційної діяльності страховиків, визначення напрямів інвестування коштів страхових резервів;

- адміністративно-економічне – створення організаційних умов для функціонування страхового ринку та реалізації соціальних цілей суспільства, обмеження монополій;

- цінове – вплив на ринкове ціноутворення за допомогою законодавчих, адміністративних чи судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики на страховому ринку, приборкання інфляції, зниження соціальної напруги.

Розглянемо останню частину пропонованої концепції у вигляді варіативного блоку, що охоплює: чинники впливу, сучасний стан, проблемні питання, пріоритетні напрями, заходи з реалізації та очікувані результати фінансового регулювання страхового ринку.

Згідно з проведеним дослідженням можна окреслити основні чинники, що найбільш суттєво вплинули на ефективність фінансового регулювання страхового ринку за роки незалежності:

- перехід до ринкових механізмів і комерційного страхування;

- наявність приватної і державної власності;

- тенденції до монополізації страхового ринку;

- координація органів державного регулювання із саморегулювними і самоврядними організаціями;

- соціальна диференціація населення;

- поширення негативних явищ у страхуванні і виявів тіньової економіки;

- розміщення цінних паперів та інших фінансових інструментів на фондовому ринку України;

- запровадження і реалізація облігацій внутрішньої державної позики;

- формування інших ринків фінансових послуг,

- розвиток промисловості й агропромислового комплексу;

- розвиток інфраструктури країни;

- поширення міжнародної конкуренції.

Аналіз актуальних проблем фінансового регулювання і відповідних інструментів дав змогу визначити сучасний стан фінансового регулювання страхового ринку України за останнє десятиліття і показав, що такий стан характеризується неоднозначними тенденціями. Якщо коротко резюмувати результати дослідження, то до основних позитивних рис можна віднести такі:

- трансформація державних монополій у страховий ринок;

- зростання капіталізації страховиків, обсягів премій, величини резервів;

- зростання платоспроможності страховиків;

- податкова мотивація суб'єктів страхового ринку.

До основних негативних рис фінансового регулювання належать такі:

- недосконалість саморегулювання і низький рівень співвідношення саморегулювання і державного регулювання;

- недостатній розвиток державно-приватного партнерства;

- недостатність і недосконалість фінансових інструментів на ринку;

- низький рівень інвестицій у реальну економіку;

- нерозвиненість превентивних заходів;

- вплив коштів за кордон;

- ухиляння від оподаткування;

- слабка конкурентоспроможність [1, с. 76].

Основні проблеми фінансового регулювання національного страхового ринку можуть бути поділені на нерозв'язані (актуальні або проблемні питання) і розв'язані. До основних проблемних питань фінансового регулювання ми відносимо такі:

- недостатній розвиток методології комплексної оцінки конкурентоспроможності страхового ринку;

- посилення соціального захисту за допомогою мікрострахування та нових інструментів фінансового регулювання;

- законодавча неврегульованість «резерву попереджувальних заходів» і відсутність накопичувальних фондів превентивних заходів;

- неадаптованість нормативних актів щодо фінансового регулювання до відповідних вимог ЄС;

- низька частка страхових премій у ВВП країни;

- вплив коштів із вітчизняного страхового ринку на іноземні ринки;

- недосконалість податкового регулювання страховиків і ухиляння учасників страхового ринку від оподаткування;

- забезпечення середньострокових і довгострокових інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки країни;

- вплив інфляції на розмір капіталу страховиків.

Пріоритетні напрями фінансового регулювання вітчизняного страхового ринку, що потребують першочергової уваги, мають забезпечити підвищення ефективності такого регулювання й об'єднати різні регулятивні цілі. До таких напрямів ми відносимо:

- запобігання неплатоспроможності страховиків і захист інтересів страхувальників;

- послідовну трансформацію регулювання до пруденційного нагляду;
- впровадження фінансової звітності учасників в електронній формі;
- удосконалення формування власного капіталу і розміщення коштів страхових резервів страховиків в економіку країни;
- застосування нових соціально–спрямованих інструментів регулювання.

Заходи з реалізації фінансового регулювання страхового ринку України мають передбачати подолання зазначених проблем і вирішення головних поставлених завдань. Із цих позицій комплексне застосування заходів базується на таких складових:

- формування плану фінансового оздоровлення страховиків;
- розширення кола фінансових інструментів;
- підвищення вимог до капіталізації і фінансової надійності;
- створення спільних гарантійних фондів;
- здійснення превентивних заходів;
- запровадження державно–приватного партнерства;
- розвиток внутрішнього перестрахування і ринку перестрахових послуг;
- удосконалення оподаткування і фінансової звітності;
- моніторинг і пруденційне регулювання страхового ринку;
- запровадження інституту страхового омбудсмена;
- посилення соціального захисту і запровадження мікро–страхування на засадах державно–приватного партнерства.

Заключна частина наведеної концепції фінансового регулювання страхового ринку України стосується очікуваних

результатів, що відповідають поставленим завданням і заходам з реалізації. Очікуваним результатом заходів із реалізації концепції фінансового регулювання національного страхового ринку стане підвищення його ефективності, яке розкривається у таких положеннях:

- поліпшення фінансового забезпечення страхового захисту майнових інтересів учасників страхового ринку;
- збільшення доходної частини бюджетів усіх рівнів за рахунок страхової галузі;
- зниження навантаження на бюджет в частині забезпечення страхового захисту населення;
- зростання страхових інвестицій в національну економіку;
- забезпечення високих соціальних стандартів за допомогою страхування;
- зростання питомої ваги страхування в структурі ВВП;
- розвиток інфраструктури та зміцнення страхового ринку;
- посилення ринкових механізмів у страхуванні та створення конкурентоспроможного страхового ринку;
- удосконалення податкового регулювання головних учасників страхового ринку;
- збільшення обсягів перестрахування на внутрішньому ринку перестрахування;
- зменшення ризиків функціонування і ресурсного забезпечення страхового ринку.

Відповідно до наведеного поділу з метою повноти і єдиного опису, покажемо схематично зміст кожного блоку на рис. 2–4.

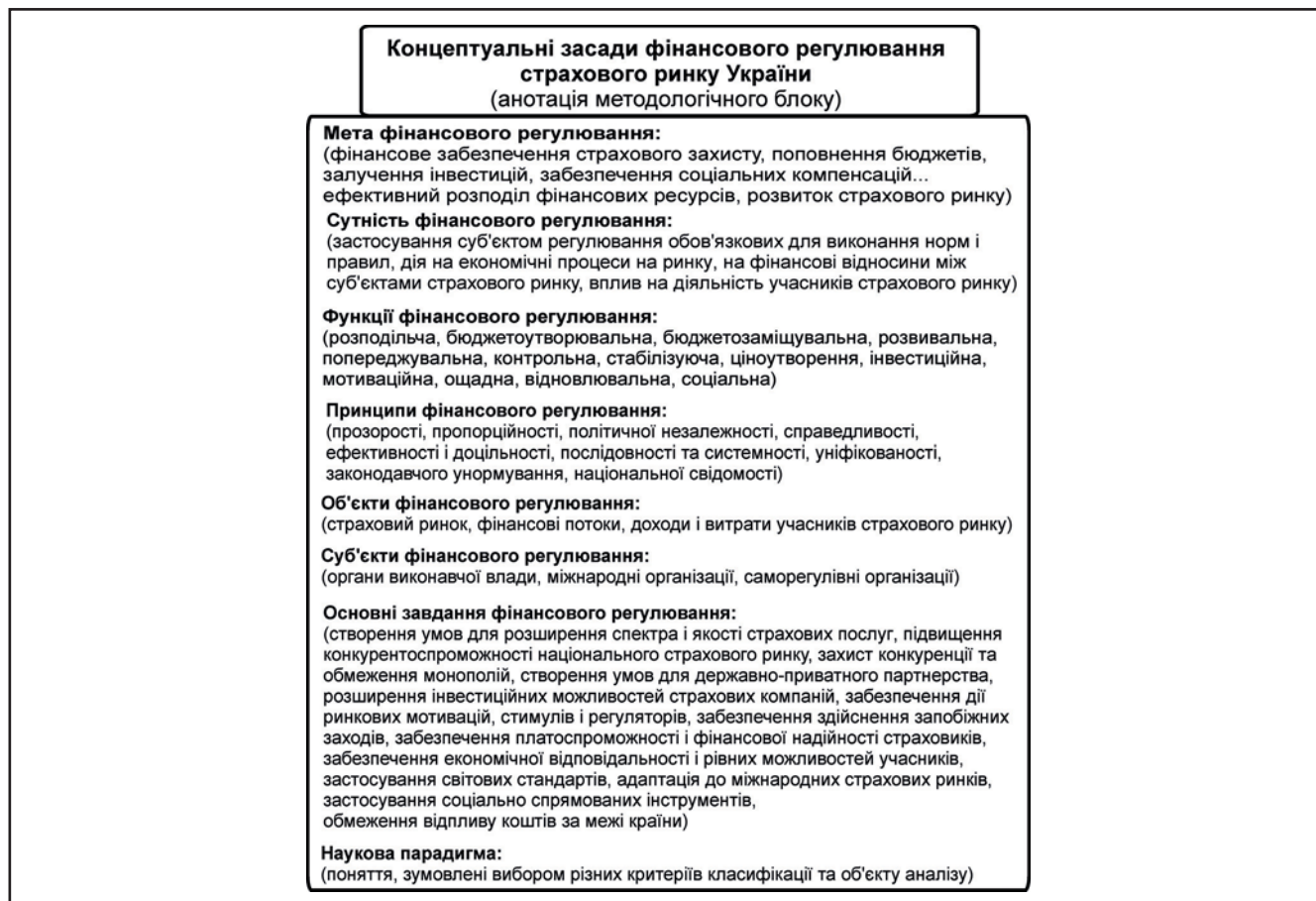

Рисунок 2. Складові методологічного блоку Концепції фінансового регулювання страхового ринку України

Розробка і пропозиція автора.

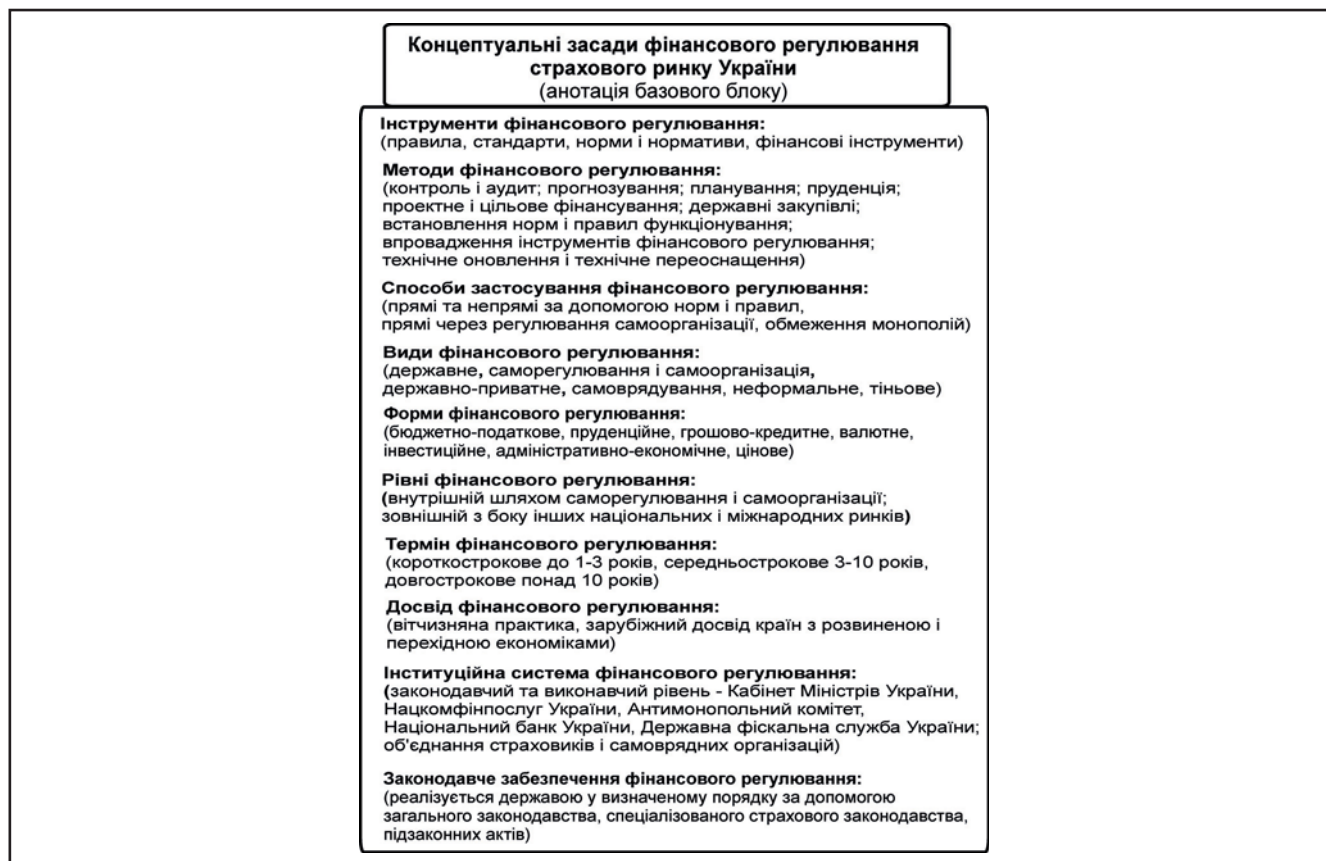

Рисунок 3. Складові базового блоку Концепції фінансового регулювання страхового ринку України

Розробка і пропозиція автора.

Рисунок 4. Складові варіативного блоку Концепції фінансового регулювання страхового ринку України

Розробка і пропозиція автора.

Висновки

Систематизація та узагальнення результатів досліджень дає змогу вперше концептуалізувати фінансове регулювання страхового ринку України, яке передбачає ефективний розвиток ринкових механізмів у страхуванні. Структурні елементи концепції поділено на три блоки: методологічний, базовий і варіативний.

До складу методологічного блоку розробленої концепції внесено мету, сутність, функції, принципи, завдання, об'єкти і суб'єкти, наукову парадигму фінансового регулювання страхового ринку. Сформульовано функції і принципи фінансового регулювання страхового ринку.

До складу базового блоку концепції внесено інструменти, методи, способи, форми, види, рівні, термін, досвід, інституційну систему, законодавче забезпечення фінансового регулювання страхового ринку України. Удосконалено теоретичний підхід до складових методів фінансового регулювання. Показано, що останнім часом набувають поширення проектне фінансування, цільове фінансування, державні закупівлі, технічне оновлення і технічне переоснащення. Види фінансового регулювання розмежовано на п'ять категорій: державне, саморегулювання і самоорганізація, державно-приватне, самоврядування, неформальне. Подано розширений перелік форм фінансового регулювання страхового ринку.

Склад варіативного блоку розробленої концепції розкрито за допомогою чинників впливу, опису сучасного стану, визначенню проблемних питань, пріоритетних напрямів, заходів з реалізації та очікуваних результатів фінансового регулювання страхового ринку.

Ефективність фінансового регулювання національного страхового ринку має визначатися поліпшенням фінансового забезпечення страхового захисту майнових інтересів учасників страхового ринку, створенням конкурентоспроможного страхового ринку, зростанням страхових інвестицій у національну економіку; забезпеченням високих соціальних стандартів за допомогою страхування, зменшенням ризиків функціонування і ресурсного забезпечення страхового ринку.

Подальшу роботу в цьому напрямі необхідно спрямувати на розкриття механізму фінансового регулювання страхового ринку України на сучасному етапі еволюції.

Список використаних джерел

1. Шірінян Л.В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики: монографія / Л.В. Шірінян. – Наукове видання. – Київ: видавництво «Центр Ученої Літератури», 2014. – 458 с.
2. Єфименко Т.І. Фіскальний простір антикризового регулювання: монографія / Т.І. Єфименко. – Київ: ДНУ «Академія фінансового управління», 2012. – 332 с.
3. Клімова С.В. Функції фінансів: сучасний стан і перспективи розвитку / С.В. Клімова // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління». – Харків: Видавництво Харківського Регіонального Інституту Національної Академії Державного Управління «Магістр». – 2010. – Т. 1 (28). – 444 с. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/trpdu/2010-1/doc/3/08.pdf>. – Назва з екрану.
4. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2009. – 192 с.

5. Филиппова И.Г. Методологическая концепция анализа социально-экономических систем: монография / И.Г. Филиппова. – Луганск: издательство ВНУ им. В. Даля, 2012. – 264 с.
6. Вовчак О.Д. Страхування: навчальний посібник / О.Д. Вовчак. – Львів: «Новий Світ-2000», 2005. – 480 с.
7. Бабич Л.М. Оптимізаційна модель фінансового механізму соціального страхування в Україні / Л.М. Бабич, Л.І. Васечко // Актуальні Проблеми Економіки. – 2009. – №1 (91). – С.158–170.
8. Шірінян Л.В. Економіко-правовий аналіз діяльності страховиків на страховому ринку України / Л.В. Шірінян // Наукові праці НДФІ. – 2013. – №4 (65). – С. 106–116.
9. Шірінян Л.В. Диференційоване оподаткування страховиків як спосіб фінансового регулювання страхового ринку / Л.В. Шірінян // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – №1. – С. 30–36.
10. Шірінян Л.В. Мікрострахування в Україні: бути чи не бути?: монографія / Л.В. Шірінян, А.С. Шірінян. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2012. – 208 с.
11. Шірінян Л.В. Адресне мікрострахування / Л.В. Шірінян // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №8 (134). – С. 272–279.
12. Шірінян Л.В. Фінансовий аудит страховика як метод контролю і регулювання діяльності страхової компанії / Л.В. Шірінян // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №7–8 (134–135). – С. 114–119.
13. Шірінян Л.В. Понятійна сутність і теоретико-концептуальні засади фінансового регулювання страхового ринку / Л.В. Шірінян // Світ фінансів. – 2012. – №1. – С. 129–138.
14. Метод / Вікіпедія – вільна енциклопедія. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4>. – Назва з екрану.
15. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. – Київ: КНЕУ, 2009. – 283 с.
16. Фурман В.М. Державне регулювання страхового ринку як чинник стратегічного розвитку / В.М. Фурман // Економіка і прогнозування. – 2005. – №3. – С. 114–126.
17. Проказа Т.В. Теоретичні засади фінансового планування та прогнозування / Т.В. Проказа // Економіка Промисловості. – 2011. – №54(2–3). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/eprom/2011_54/st_54_35.pdf. – Назва з екрану.
18. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 №1602-III. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
19. Черевко О.В. Програмно-прогнозне забезпечення стійкого економічного розвитку регіонів України / О.В. Черевко // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 112–116.
20. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 №1621-IV. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>. – Назва з екрану.
21. Про державне стратегічне планування: проект Закону України. – Офіційний сайт Верховної ради України. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=9407&skl=7. – Назва з екрану.
22. Державна цільова соціальна програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 №1242. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-%D0%BF>. – Назва з екрану.

23. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 №1058-IV. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

24. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 №1533-III. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

25. Про внесення змін до Порядку та умов надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій): Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 №746. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/746-2013-%D0%BF>. – Назва з екрану.

26. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.06.2010 №2289-VI. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2289-17>. – Назва з екрану.

27. Опанасович О.В. Інформаційні технології як інструмент регулювання ринку страхових послуг в Україні / О.В. Опанасович // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №10 (112). – С. 215–220.

28. Фурман В.М. Розвиток нових технологій у страхуванні / В.М. Фурман // Фінанси України. – 2005. – №2. – С. 135–145.

29. Міндоходів: Звітувати з єдиного внеску можна в електронному вигляді // Прес-служба Міністерства доходів і зборів від 09.10.2013 – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246749541&cat_id=244277212. – Назва з екрану.

30. Про схвалення Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013–2016 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 №697-р. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/697-2013-%D1%80>. – Назва з екрану.

31. Інтеграційні процеси на фінансовому ринку України: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук А.О. Єпіфанова, д-ра екон. наук І.О. Школьник, д-ра екон. наук Ф.Павелки; [А.О. Єпіфанов, І.О. Школьник, Ф. Павелка та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 258 с.

32. Яворська Т.В. Державне регулювання страхового підприємництва в Україні: монографія / Т.В. Яворська. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 420 с.

33. Лондар С.Л. Європейський досвід фінансового регулювання страхового ринку / С.Л. Лондар, Л.В. Шірінян // Наукові праці НДФІ. – 2011. – №1 (54). – С. 89–102.

С.В. МИХАЙЛЕНКО,
д.е.н., професор, Європейський університет,
В.В. ЗУБРИЛІНА,
викладач, Європейський університет

Вдосконалення формульного розрахунку фінансових нормативів бюджетної забезпеченості

У статті розглянуто проблемні питання щодо розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості та його відповідності гарантованому державою рівню фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються місцевими органами влади. Встановлено недоліки у порядку визначення фінансових нормативів бюджетної забезпеченості. Запропоновано врахування інвестиційної складової у формульному розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості.

Ключові слова: міжбюджетні трансферти, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості, делеговані повноваження.

С.В. МИХАЙЛЕНКО,
д.э.н., профессор, Европейский университет,
В.В. ЗУБРИЛИНА,
преподаватель, Европейский университет

Совершенствование формульного расчета финансовых нормативов бюджетного обеспечения

В статье рассмотрены проблемные вопросы, связанные с расчетом финансового норматива бюджетного обеспечения и его соответствием гарантированному государством уровню финансового обеспечения задач и функций, осуществляемых местными органами власти. Установлены недостатки в порядке определения финансовых нормативов бюджетного обеспечения. Предложено учитывать инвестиционную составляющую в формульном расчете финансового норматива бюджетного обеспечения.

Ключевые слова: межбюджетные трансферты, финансовый норматив бюджетного обеспечения, делегированные полномочия.

S. MYKHAILENKO,
V. ZUBRILINA

Improving formular calculation of financial standards of budget sufficiency

The article deals with the problematic issues related to the calculation of the financial standards of budget sufficiency and satisfaction is guaranteed by the state level of financial security objectives and functions performed by local authorities. Established shortcomings in the procedure for determining the financial standards of budget sufficiency. It is proposed to take into account the investment component in the formula calculating the financial standards of budget sufficiency.

Keywords: intergovernmental transfers, the financial standard of budget sufficiency, delegated authority.

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

ПРЕДБОРСЬКИЙ В.А. Децентралізація влади: загроза посилення тінізації трендів	3
ШІРІНЯН Л.В. Концепція фінансового регулювання страхового ринку України	6
МИХАЙЛЕНКО С.В., ЗУБРИЛІНА В.В. Вдосконалення формульного розрахунку фінансових нормативів бюджетної забезпеченості	17
ГАВРИЛКО П.П. Регулювання ринку капіталу в зарубіжних країнах: досвід для розвитку фінансової системи України	20
ЄВЕНКО Т.І. Стан банківської системи України в 2015 році, дослідження проблемних аспектів та шляхи їх подолання	23
СТАСІНЕВИЧ С.А., БЛАГОДАТНИЙ А.С. Удосконалення клірингової та розрахункової діяльності на ринку цінних паперів України	26
ГАНЖА Б.О. Економічна сутність тіньової економіки та теоретичні основи визначення її структури	29

Інноваційно-інвестиційна політика

СКИЦЕНКО В.Д. Основні завдання інвестиційної політики в Україні	35
ПУГАЧОВА О.Г., СОЛОВ'ЄНКО К.М. Довіра як передумова інноваційного розвитку суспільства	39

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

ЛИСЕНКО О.В. Удосконалення сутності та процесу управління формуванням депозитних ресурсів банків	43
ЗАЙНЧОВСЬКИЙ А.О., ІВАНЮТА Т.М. Оцінка ефективності системи фінансово-економічної безпеки підприємств харчової промисловості та обґрунтування управління можливими наслідками загроз і використання можливостей	47
СЕЛІВЕРСТОВА Л.С. Реструктуризація як інструмент реформування системи управління підприємством	51
БЕЛОУС Н.Д. Етапи оцінки системи економічної безпеки підприємств	54
БАЄВА В.В. Напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери в умовах глобалізації	58
ГОНЧАРЕНКО О.Г. До питання управління трудовими ресурсами кримінально-виконавчої системи України	61
ПАВЛІКОВСЬКИЙ А.М., ПОВТОРЕНКО Д.В. Сучасні методи аналізу і прогнозування як інструмент попередження фінансової кризи на підприємстві	65
ЗАХАРЧЕНКО О.В. Розвиток галузі м'ясного скотарства в умовах глобалізації	71
ШАПОВАЛ О.Ф., СКРИГУН Н.П., КОННОВА Л.О. Моделювання оптимального асортименту продукції підприємства	75
БЕЛОВА Т.Г., КРАЙНЮЧЕНКО О.Ф. Потенціал сучасних видів маркетингу та його розвиток	78

Розвиток регіональної економіки

ХОМЯК М.С. Механізм кредитування розвитку регіонів	83
БАТАЖОК С.Г. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової незалежності органів місцевого самоврядування	86
СОКОЛОВА А.О. Сучасний стан та оцінка економічних засад сталого сільського розвитку: регіональний аспект	92

Соціально-трудові проблеми

ТРУШ Ю.Л., ГРИЦЕНКО А.О. Мотивація персоналу на підприємствах у сучасних умовах господарювання	98
БУТЕНКО Н.В. Розподіл продукції в умовах застосування синергетично-інституціональної концепції управління партнерськими відносинами	101
ГРИНІВ Ю.О. Аналіз підходів до оцінки інноваційного розвитку малого підприємництва регіону	106
КОЗАРЄЗЕНКО Л.В. Україна у світових рейтингах сталого розвитку	112
ЛИХОГРУД О.М. Земельна рента та особливості її формування в умовах урбанізації	123